

Vergaderjaar 2021–2022

29 697

Gebiedsgerichte economische perspectieven en Regionaal Economisch Beleid

Nr. 108

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 april 2022

Elke Regio telt. Krachtige regio's dragen bij aan een veerkrachtige samenleving. Daarbij is het belangrijk om oog te hebben voor verschillen tussen regio's, aandacht te hebben voor regionale vraagstukken. Daarom werkt het kabinet samen met regio's aan het versterken van de brede welvaart in de regio. Die brede welvaart gaat over alles wat mensen van waarde vinden, het welzijn van mensen. Brede welvaart gaat naast economische groei, over gezondheid, welbevinden, kwaliteit van natuur en milieu, onderwijs, sociale cohesie, milieu, veiligheid, in het hier en nu, maar ook voor toekomstige generaties. Omdat het leven van mensen zich voor een grote mate afspeelt op regionaal niveau, zijn de omstandigheden binnen de regio van grote invloed op het welzijn van mensen. Daarom is het belangrijk oog te hebben voor de verschillen per regio.

De Atlas van afgehaakt Nederland¹ laat zien dat er grote verschillen zijn: «Bruisende gebieden, naast krimpgebieden, wijken met mensen met relatief veel sociaal en financieel kapitaal naast wijken met mensen met relatief weinig kapitaal.» Dit vraagt maatwerk en aandacht voor de eigenheid van de regio's. Daarnaast vragen de grote maatschappelijke uitdagingen, steeds vaker om een regionale aanpak en samenwerking. Door samen te werken, kunnen kansen beter worden benut en wordt gebruik gemaakt van elkaars kennis en kunde.

Regio Deals dragen bij aan het verzilveren van kansen en de aanpak van opgaven waar Rijk en regio samen voor staan. Ze sluiten aan bij het specifieke karakter van een gebied. In deze brief schets ik de contouren voor de nieuw af te sluiten Regio Deals en het beoogde proces. Deze brief benut ik tevens om uw Kamer te informeren over de voortgang van de lopende Regio Deals. Als bijlage bij deze brief treft u aan de voortgangs-

¹ <https://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/atlas-van-afgehaakt-nederland/>.

rapportage over 2021². Ik ben daarbij dank verschuldigd aan de betrokken ambtenaren van het Ministerie van LNV voor het helpen opstellen ervan.

Hoofdpunten voortgangsrapportage

Alle dertig lopende Regio Deals zijn inmiddels in de fase van uitvoering, waarbij onderdelen van de deals uit de eerste tranche ook al richting afronding gaan. Mede daardoor worden mooie resultaten zichtbaar. Er zijn scholen geopend, huizen verduurzaamd, wijken aangepakt. De realisatie van breed toegankelijke voorzieningen zoals het Urban sportpark en Futurelab in het Evoluon, van de Regio Deal Brainport, maken de regio tot een fijnere plek om te wonen, te werken en te leven. Ook de deals van de tweede en derde tranche laten mooie resultaten zien. In de Regio Deal Parkstad is een samenhangende aanpak uitgewerkt om zowel de fysieke als sociale aspecten van de leefomgeving te versterken. In de Regio Deal Food Valley is ingezet op de verbinding tussen de sterke Agrifood-sector en de kansen van gezonde voeding om gezondheidsverschillen tegen te gaan. Algemeen beeld is dat de Regio Deals een vliegwieltje zijn voor het versterken van samenwerking in de regio tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Zij weten elkaar beter te vinden en verbindingen te leggen tussen verschillende thema's/themalijnen, waardoor zij gezamenlijk tot een effectievere inzet komen.

Corona heeft op verschillende manieren impact (gehad) op de verschillende Regio Deals. Enerzijds heeft het de opgave vergroot; in het bijzonder in gebieden die al kwetsbaar waren, is ongelijkheid in de samenleving scherper geworden. Bij jongeren is de impact van corona zichtbaar in leerachterstanden en afnemende mentale gezondheid. Regio's proberen hier bij de uitvoering van de deals op in te spelen. Anderzijds heeft de coronapandemie impact gehad op het tempo en de wijze waarop projecten uit de deals uitgevoerd konden worden. Veel projecten zijn door de inzet van velen gewoon doorgegaan. Maar soms heeft corona ook geleid tot wat vertragingen in de uitvoering van projecten en een aantal regio's heeft een verzoek gedaan tot een verlengde doorlooptijd van de deal.

Parallel aan het sluiten en uitvoeren van de Regio Deals is in verschillende trajecten kennis ontwikkeld over (het meten van) brede welvaart en de samenwerking tussen Rijk en regio's. Inmiddels heeft het CBS de tweede editie van de regionale Monitor Brede Welvaart ontwikkeld en het PBL heeft in het kader van onderzoeksprogramma «Regio Deals voor brede welvaart» verschillende aanbevelingen gedaan over het inrichten van beleid gericht op het versterken van brede welvaart. Een leer- en monitoringstraject over de governance van Regio Deals heeft nuttige inzichten opgeleverd over het versterken van de samenwerking tussen Rijk en regio's. Bijvoorbeeld dat schuulpunten bespreken belangrijk is voor een effectieve samenwerking en dat regio's graag zien dat het Rijk meer met één mond spreekt. Daarnaast is gebleken dat regio's die investeren in een passende samenwerkingsstructuur en sturen vanuit het regionaal perspectief, sneller tot resultaten kunnen komen. Al deze leeropbrengsten betrekken we vanzelfsprekend bij het vormgeven van de Regio Deals in de komende periode.

Contouren nieuwe Regio Deals

Regio Deals dragen bij aan de kwaliteit van leven, wonen en werken, voor inwoners en ondernemers. Ze verbeteren de gebiedspecifieke aanpak van opgaven en versterken de publieke-private samenwerking, de samen-

² Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

werking in de regio en tussen Rijk en regio. Het versterken van de brede welvaart, welzijn en het bevorderen van de sociale cohesie in de gebieden waar dit onder druk staat, is het leidend principe en daarmee bouwen we voort op de koers die in de vorige periode is ingezet. Hoewel het concept brede welvaart inmiddels veel wordt toegepast, is een nadere operationalisering in het (nieuwe) afwegingskader wenselijk. In het bijzonder om de regio's duidelijkheid te bieden of zij kansrijk zijn voor het met het Rijk sluiten van een nieuwe Regio Deal.

Om de beoogde duurzame impuls door de Regio Deals in de diverse gebieden optimaal te ondersteunen is doorontwikkeling op onderdelen van de (afwegings)criteria uit de vorige periode Regio Deals wenselijk. Daarbij maken we gebruik van de geleerde lessen uit de vorige periode, de monitoringstrajecten rondom Brede welvaart van PBL en CBS en Governance-Lab en de tussentijdse evaluatie van Lysias Advies³ over de Regio Deals. Zo is het van belang gebleken aan goed verwachtingsmanagement te doen naar regio's en elkaars taal te leren spreken, dat echt partnerschap verder gaat dan alleen het financiële onderdeel en dat regionaal leiderschap essentieel is om tot resultaten in de regio zelf te komen. Als onderdeel van de doorontwikkeling ga ik ook samen met de meest betrokken departementen in gesprek met verschillende regio's en bezoek ik diverse Regio Deals.

Ook is doorontwikkeling nodig om in te spelen op veranderende omstandigheden. Het huidige kabinet heeft bijvoorbeeld veel geld gereserveerd voor een aantal grote fysiek-ruimtelijke opgaven (o.a. energietransitie, woningmarkt, stikstof). De inzet vanuit de Regio Deals moet hier goed op worden afgestemd, zodanig dat het geheel van instrumenten elkaar aanvult en/of versterkt. Dat komt ook een doelmatige besteding van publieke middelen ten goede. In de uit te werken selectiemethodiek zal hier aandacht voor zijn.

Ik ben voornemens uw Kamer voor de zomer te informeren over het nieuwe afwegingskader. Vooralsnog zie ik de volgende contouren voor nieuwe Regio Deals:

- Regio Deals dragen bij aan de versterking van de brede welvaart in regio's, met speciale aandacht voor de regio's waar die brede welvaart het sterkst onder druk staat;
- Regio Deals worden ingezet in regio's waar meervoudige integrale opgaven spelen die niet adequaat kunnen worden geadresseerd met generiek beleid en/of sectorale middelen;
- Het gaat om regionale opgaven en kansen die de draagkracht van individuele overheidslagen overstijgen en waar interbestuurlijk samenspel en samenwerking met kennisinstituten, maatschappelijke organisaties en/of bedrijfsleven nodig is om de opgaven effectief op te pakken;
- De inzet van middelen voor Regio Deals wordt goed afgestemd op de inzet van andere (sectorale) Rijksmiddelen, zodat een optimale en samenhangende inzet wordt gerealiseerd voor en door Rijk én regio's;⁴
- Regio Deals beogen een duurzame, langjarige impuls te geven aan het benutten van kansen en oplossen van problemen in regio's, zodat er een nieuw en passend perspectief ontstaat voor de regio;
- Van regio's wordt een cofinanciering als voorwaarde gesteld die passend is gegeven de opgaven en de draagkracht van de regio,

³ Kamerstuk 29 697, nr. 90.

⁴ De inzet vanuit nieuwe Regio Deals moet tevens goed worden afgestemd op de reeds lopende Regio Deals. Het is daarbij niet uitgesloten dat deze regio's opnieuw in aanmerking komen voor een Regio Deal. Het afwegingskader zal evenwel leidend zijn.

waarbij 50% als uitgangspunt geldt en waarbij onderzocht wordt of differentiatie mogelijk is.

Goede regionale samenwerking als randvoorwaarde

Een goede regionale samenwerking, met slagkracht, acht ik een noodzakelijke randvoorwaarde voor een succesvolle Regio Deal. Daarvoor is het nodig gezamenlijk in de regio een analyse van de opgaven en een bijbehorende agenda te maken en het vermogen om samen te sturen op het realiseren van de gestelde doelen. Ik verwacht daarom van regio's dat zij in hun straks in te dienen propositie aandacht hebben voor de wijze waarop zij hun samenwerking vormgeven en hoe deze aansluit bij de opgaven. Mogelijke elementen die daarbij aan bod kunnen komen zijn de structuur van de regionale samenwerking, de benodigde interbestuurlijke samenwerking en de invulling van het regionaal leider- of trekkerschap.

Ik zie ook dat sommige regio's er beter in slagen hiertoe te komen dan andere. Dat kan te maken hebben met onderlinge verhoudingen, de beschikbare capaciteit en expertise om tot een goede samenwerking te komen of bijvoorbeeld het feit dat een coalitie van partners elkaar nog maar relatief kort geleden heeft gevonden. Ik verken daarom de mogelijkheden om vanuit mijn verantwoordelijkheid voor het openbaar bestuur ondersteuning te bieden aan regio's waarvan de regionale samenwerking in dit kader versterking behoeft en die aangeven hier graag ondersteuning bij te willen.

Financieel instrumentarium

Eén van de leerpunten uit de vorige drie tranches Regio Deals is dat het beschikbare financiële instrumentarium onvoldoende toegesneden is om aan de beoogde Rijk-regio samenwerking invulling te geven. Als de bijdrage van het Rijk in de vorm van een decentralisatie uitkering beschikbaar komt, ontbreekt de ruimte om concrete afspraken te maken over de inzet van middelen. In de vorm van een specifieke uitkering zijn er relatief veel administratieve lasten en krijgt de onderlinge verhouding te veel het karakter van een relatie die vergelijkbaar is tussen een opdrachtgever en opdrachtnemer. Een interdepartementale Taskforce uitkeringsstelsel zal ingesteld worden, om te onderzoeken welke wijzigingen in het uitkeringsstelsel doorgevoerd moeten worden om tot een financieel instrumentarium te komen, dat beter aansluit op de bestuurlijke wensen. Het verlichten van de administratieve- en controlelasten die verband houden met de specifieke uitkering, zullen onderdeel uitmaken van dit traject. Voor de zomer zal ik de Kamer hierover nader informeren. Ik zal tevens voor de nieuwe Regio Deals verkennen welke oplossingen er mogelijk zijn, om tegemoet te komen aan de ervaren bezwaren rondom het beschikbare financiële instrumentarium.

Selectieproces

Het selectieproces van de 2^e en 3^e tranche Regio Deals heeft bij regio's tot wisselende ervaringen geleid (vgl. de tussenevaluatie van Lysias Advies⁵), waarbij de 3^e tranche positiever is gewaardeerd. De positieve elementen wil ik voortzetten bij volgende tranches, voor een paar punten is doorontwikkeling wenselijk. Het proces genereerde veel energie in regio's en het heeft in veel gevallen gewerkt als een snelkookpan om te komen tot regionale samenwerking, gezamenlijke doelen en ambities. Dit mede als gevolg van de wens vanuit het Rijk om proposities te ontvangen die op

⁵ Kamerstuk 29 697, nr. 90.

korte termijn tot realisatie (en daarmee maatschappelijk effect) zouden kunnen leiden.

De keerzijde van dit proces bleek tweeledig:

- Doordat proposities werden gevraagd (en aangeboden) die redelijk ver waren uitgewerkt, bleef er weinig ruimte om op basis van inbreng vanuit het Rijk tot verfijning van plannen te komen. Hierdoor is bij de uitvoering van de deals door sommige regio's een beperkte betrokkenheid van het Rijk ervaren, terwijl zij juist op zoek waren naar een stevig partnerschap. Dit werd versterkt doordat in veel gevallen door het Rijk een lagere financiële bijdrage werd geboden, dan door de regio gevraagd.
- De nadruk op snelle realiseerbaarheid heeft er in sommige gevallen toe geleid dat in de proposities projecten zijn voorgesteld die nog «op de plank lagen» en waarvoor nog financiering werd gezocht. Dit heeft het risico dat een propositie daarmee het karakter krijgt van wat oneerbiedig ook wel een «projectencarrousel» wordt genoemd. Een verzameling van op zichzelf nuttige projecten, maar met beperkte onderlinge samenhang. Daarmee levert de Regio Deal een suboptimale bijdrage aan het beoogde nieuwe perspectief voor de regio.

Daarnaast is in de vorige periode gebleken dat in het selectieproces de slagkracht en een effectieve regionale samenwerking (ofwel het missen hiervan) sterk mee heeft gespeeld. Er is goed zichtbaar geworden dat niet iedere regio even goed in staat is om onder hoge druk te komen tot een goede propositie. Op basis van bovenstaande stel ik daarom een aantal aanpassingen voor in het selectieproces voor de komende tranches.

- Net zoals in de tweede en derde tranche zullen de integrale voorstellen van de regio's de basis vormen voor de uiteindelijk tussen Rijk en regio te sluiten Regio Deals.
- Daarbij onderzoeken we nog hoe we regio's die de slagkracht ontberen om tot een dergelijke propositie te komen, beter kunnen ondersteunen.
- Alle binnengekomen proposities zullen worden beoordeeld aan de hand van een nog vast te stellen afwegingskader.
- Het kabinet zal op basis van deze beoordeling besluiten over toekenning van Regio Deals.
- Vervolgens zal, in overleg met de geselecteerde regio's, het Ministerie van BZK en de betrokken vakdepartementen, een concrete, te ondertekenen Regio Deal worden uitgewerkt.

Het kabinet beoogt het gezamenlijk partnerschap te versterken en de betrokkenheid van de betrokken departementen beter te borgen door hen vanaf het voortraject nauw te betrekken en het gesprek aan te gaan over de proposities. Dit draagt tevens bij aan de beoogde lange termijn impact die de deals zouden moeten hebben en de borging van regionale en nationale opgaven en doelstellingen in de deal.

Vervolgstappen en proces

Op dit moment werk ik met de betrokken departementen aan een goede overdracht en borging van continuïteit voor de lopende Regio Deals. Ondertussen werk ik samen met de andere departementen ook aan de doorontwikkeling van het afwegingskader om tot nieuwe Regio Deals te komen. Ik heb hiervoor het volgende tijdpad in gedachten:

Actie	Planning
Vaststellen afwegingskader voor nieuwe Regio Deals en openstellen voor proposities voor 4 ^e tranche	Zomer 2022
Selectie en besluitvorming 4 ^e tranche deals	Eind 2022
Sluiten eerste deals 4 ^e tranche	Begin 2023
Start uitvoering 4 ^e tranche	Voorjaar 2023

Op basis van deze planning is het mijn voornemen uw Kamer voor het zomerreces te informeren hoe het kabinet met de nieuwe tranche van Regio Deals aan de slag wil gaan.

Tot slot

De Regio Deals hebben zich in de vorige periode bewezen als bruikbaar instrument om beter als één overheid te kunnen werken en daarbij tot een integrale aanpak van meervoudige opgaven te komen met het oog op het vergroten van de brede welvaart. Bovendien is het een passend instrument gebleken om samen met medeoverheden, ondernemers en kennisinstellingen (de «gouden driehoek») te komen tot een gedragen, gebiedsgerichte aanpak voor (uitdagende) maatschappelijke opgaven. Mijn inzet is om deze sterke kanten van de Regio Deals verder uit te bouwen en daarbij beter te verbinden aan de inzet die het Rijk en medeoverheden op andere terreinen plegen. Om maximale impact voor onze inwoners te genereren en mensen daadwerkelijk te laten ervaren dat «Elke Regio Telt»!

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
H.G.J. Bruins Slot